חג השבועות ג

א. ברמב"ם סוף הלכות ספר תורה[1]: כל[2] מי שיושב לפני ספר תורה ישב[3] בכובד ראש באימה ופחד[4] שהוא העד הנאמן לכל[5] באי עולם שנאמר[6] והי' שם בך לעד, ויכבדהו כו'[7].

תוכן הדין ד„אימה ופחד" לפני ספר תורה מצינו בירושלמי[8] — שאמר ר"ש בר"י (כשראה אחד עומד ומתרגם התורה והי' סומך עצמו על העמוד) „כשם ש־ניתנה באימה וביראה[9] כך אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה".

אבל הרמב"ם לא כתב טעם זה „כשם שניתנה כו'", ובפשטות י"ל — כי דין זה ברמב"ם אינו הדין שבירושלמי:

מ"ש בירושלמי „צריכין לנהוג בה באימה וביראה" קאי בשעת קריאת ה־תורה[10] ותרגומה [וע"ד מה שלמדין בבבלי[11] שלימוד התורה צ"ל באימה — „מה להלן באימה (דכתיב[12] וירא העם וינועו וגו'. רש"י) וביראה וברתת[13] ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע"] ודין זה אכן הובא ברמב"ם לעיל (בהל' תפלה[14]) „ואין התורגמן נשען לא לעמוד ולא לקורה אלא עומד באימה וביראה". משא"כ ברמב"ם כאן איירי בהחיוב של כובד ראש ואימה ופחד לא (רק) בזמן שקורא או לומד מתוך ספר התורה אלא לגבי „כל מי שיושב לפני ספר תורה", היינו שגם הישיבה לפני ס"ת צ"ל בכובד ראש וכו', ולכן לא כתב „כשם שניתנה כו' כך צריכים לישב באימה כו'", אלא הביא טעם אחר.

אבל עדיין אין הענין מיושב:

תוכן פרק זה ברמב"ם הוא בדיני כבוד ס"ת, והזהירות היתירה שלא לנהוג

---

1) פ"י הי"א.

2) בטור ושו"ע יו"ד ר"ס רפב נעתק לשון הרמב"ם בשינויים קלים, כדלקמן בהערות.

3) בטור שם ישחה לפניו.

4) בטור „ובאימה (ועד"ז הוא בכת"י התימנים דהרמב"ם — ראה רמב"ם הוצאת קאפח כאן) (ומוסיף —) וביראה ובפחד". בשו"ע „וביראה וב־פחד" וליתא „באימה". וכבפנים איתא גם בקרית ספר להמבי"ט סוף הל' ס"ת. וראה בהנסמן בהערה 13.

5) בטור ושו"ע: על כל. וכ"ה בכת"י הרמב"ם הנ"ל.

6) וילך לא, כו.

7) ראה לקמן סוס"ג ובהנסמן שם.

8) מגילה רפ"ד (הובא בכמה ראשונים בשינוי לשון).

9) בר"ף מגילה פ' הקורא עומד (פ"ד), ובראש"ש שם (רפ"ג) ליתא תיבת „וביראה". ועד"ז הוא בהגה"מ להל' תפלה פי"ב הי"א אות ט. ובעוד ראשונים.

10) ועד"ז במס' סופרים פ"ג הי"ב (ראה מגדל עוז כאן) שנוסף לזה שהמדובר שם בעיקר הוא בשלילת הבזיון, הרי הדין הוא כשקורא בו, כלשון המ"ס „(אלא) אוחז בידיו באימה וקורא בו". ועד"ז מה שציין בביאור הגר"א בשו"ע יו"ד שם סק"ז על דין הנ"ל (ברמב"ם ובשו"ע) „כמ"ש בפ"ב דשבת (ל, ב) לענין רבו" — הרי שם לא מדובר ע"ד הישיבה לפני רבו, אלא כשלומד מפי רבו, כמפורש בהמשך הגמ' שם.

11) ברכות כב, א. וש"נ.

12) יתרו כ, טו.

13) ראה ע"ד ב' לשונות אלו אם כולם בו"א או „ביראה" ו„ברתת" בלא וא"ו ושינוי הגירסאות בזה — לקו"ש חכ"ה ע' 71. וש"נ.

14) פי"ב הי"א. וראה כס"מ שם: ירושלמי (הנ"ל) . . וכתבו ההגהות כו' דכ"ש שהקורא אסור לישען בשעת קריאת התורה.

בו מנהג בזיון ח"ו, וא"כ מהו החידוש המיוחד שבדין זה (שהישיבה לפני ספר תורה צ"ל „בכובד ראש באימה ופחד"), שהרמב"ם הוצרך להביא ע"ז טעם חדש ומיוחד – „שהוא העד הנאמן כו'"?

יתירה מזו: בהלכה שלפנ"ז[15] כ' הרמב"ם „מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי, דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר, לא ירוק אדם כנגד ספר תורה כו' ולא יחזיר אחוריו לספר תורה כו'" – הרי שכבר כתב הרמב"ם שהטעם על כבוד ס"ת („לכבדו ולהדרו יותר מדאי") שייך ל„דברים שבלוחות הברית . . שבכל ספר", ומהי ההוספה בזה שס"ת „הוא ה־עד הנאמן לכל באי עולם", שדוקא מפני זה צריך לישב לפני ס"ת „בכובד ראש באימה ופחד"[16].

ב. גם יל"ע לכאורה במ"ש שס"ת „הוא העד הנאמן לכל באי עולם":

ענין העדות מצינו גם במצות תפילין שנאמר בה[17] „והי' לך לאות על ידך"[18] (והביאו הרמב"ם לעיל בהל' תפילין[19]), שהאות ענינה עדות[20] [וי"א[21] שתפילין הוא „לשון ויכוח . . על שם שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עליו ויראים ממנו כמו דאמרינן לקמן[22] וראו כל עמי ה־ארץ כי שם ה' נקרא עליך גו'[23] אלו תפלין שבראש"], ומ"מ לא כתב הרמב"ם שה„אות" והעדות גורמים דינים מיוחדים בישיבה לפני התפילין.

איברא שמצינו ברמב"ם[24] אריכות ב־דיני קדושת תפילין (נוסף על דיני זהי־רות מלבזותן), וכתב שם[25] „קדושת תפי־לין קדושתן גדולה היא כו'", אבל בד"א בזמן קיום המצוה (כשהתפילין מונחים עליו) – „שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות כו', לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום"; אבל לא כתב א) שיש דין מיוחד על הזהירות בכבודם (גם) כשאינם עליו, ב) שדין זה הוא מטעם שהן אות ועדות.

ודורש ביאור טובא, מאי שנא ס"ת, שלהיותו „עד הנאמן כו'" ה"ה מחייב הנהגה של „ישב בכובד ראש כו'" גם כשאינו עוסק בו?

ג. וי"ל הביאור בכל זה ע"פ דיוק לשון הרמב"ם „כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכובד ראש כו'" – דלכאורה הול"ל בלשון קצרה[26] „וישב לפני ס"ת בכובד ראש כו'", ומהי אריכות הלשון „כל מי שיושב לפני ס"ת ישב כו'"?

15) פ"י ה"י.

16) ולהעיר: בתחלת ההלכה בשו"ע שם: „מצוה לייחד לו (לס"ת) מקום כו' ולא ירוק כנגד כו', ולא יגלה כו' ולא יפשוט כו' ולא יניחנו כו' אלא ישב לפניו בכובד ראש כו'", ומשמיט (כברוב המקומות) הטעם שברמב"ם „דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר"*. ולפי פשטות המשך הלשון משמע, שמ"ש בסוף ההלכה „שהוא העד הנאמן על כל באי עולם" הוא הטעם על כל הדינים שבהלכה זו. ואכ"מ.

17) בא יג, ט. שם, טז.

18) עירובין צו, א. מנחות לו, ב (וראה מ"ש בגליון שם).

19) פ"ד ה"י.

*) ובטור מביאו לאחז"ל. ואכ"מ.

20) ראה פרש"י עירובין שם – הובא לקמן ס"ד.

21) תוד"ה לטוטפות – מנחות לד, ב.

22) מנחות לה, ב. ברכות ו, א. ועוד.

23) תבא כח, יו"ד.

24) פ"ד הי"ד ואילך.

25) שם הכ"ה.

26) ע"ד הל' בטושו"ע שם.

ונראה לומר, שבזה מדגיש הרמב"ם החידוש שבדין זה[27] לגבי הדינים דכבוד ס"ת שלפנ"ז (בפרק זה):

הענין דכבוד ס"ת (בפשטות) הוא ה־חיוב שחל על (הנהגת) האדם ביחס ל־ספר התורה: מכיון שס"ת יש בו קדושה וכו', ה"ז מחייבו להתנהג באופן של כבוד, לכבדו ולהדרו, ולא ירוק כנגד ס"ת כו'. וזהו תוכן הדינים לפנ"ז — פרטי דיני הכבוד ואופני הנהגה כלפי ס"ת.

משא"כ כאן אין המדובר ב„כובד ראש וכו'" „הנמשכים" מחיובי האדם ב־הנהגתו וגישתו לספר התורה, אלא אדרבה — ב„כובד ראש וכו'" שספר התורה מעורר ופועל בהגברא. דגם כ־אשר המדובר הוא בשעה (שאינו עומד להתעסק באיזה אופן שהוא בשייכות לס"ת, אלא) שהוא (סתם) „יושב לפני ס"ת", זה לבד צריך לפעול עליו ש„ישב בכובד ראש באימה ופחד".

ולכן מדייק הרמב"ם „כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכובד ראש באי־מה ופחד", ולא כ' בקיצור „וצריכים לישב לפני ס"ת בכובד ראש כו'" (וע"ד לשון הירושלמי הנ"ל „אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה") — כי אין כוונתו כאן להחיוב בהנהגת האדם לכבד התו־רה, אלא בנוגע לפעולת התורה בהאדם (ב„כל מי שיושב לפני ס"ת").

[ועפ"ז מובן גם המשך דברי הרמב"ם, שלאחרי דין זה ממשיך „ויכבדהו לפי כוחו כו' כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות כו'" — שקאי ג"כ בפעולת התורה על הגברא, שע"י התורה „גופו מכובד על הבריות", כדלקמן סעיף ח].

ד. ולכן הוזקק הרמב"ם להביא טעם חדש ומיוחד — „שהוא העד הנאמן כו'":

גם גבי תפילין הביא הרמב"ם (כנ"ל) ע"ד פעולת התפילין בהאדם המניחן — שע"ז „הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק כו'", אבל שם אין צורך להביא ע"ז טעם מיוחד, מאחר שהמדובר הוא בשעה שהתפילין על האדם, שכאשר האדם מקיים מצות תפילין ומניחן על גופו, הרי מובן מאליו שקדושת התפילין הגדולה והחמורה פועלת על האדם ה־מניח תפילין.

משא"כ גבי ס"ת שהרמב"ם מדייק לומר „כל היושב לפני ס"ת" — אף שאינו עוסק בתורה — הרי עליו לישב בכובד ראש כו', היינו, שהמצאו של ספר התו־רה לפני האדם צריך לפעול בו שישב „בכובד ראש באימה ופחד" — ובמה הוא כח פעולתו המיוחד הזה של ספר ה־תורה?

ע"ז מבאר הרמב"ם כי ספר תורה „הוא העד הנאמן לכל באי עולם שנאמר והי' שם בך לעד".

והביאור בזה:

הרמב"ם מדייק כאן שס"ת „הוא העד הנאמן לכל באי עולם"*[27] — ולכאורה, הרי מפשטות המשך הכתובים משמע, דמ"ש „והי' שם בך לעד", הכוונה שהס"ת הוא עדות בישראל, עדות והתראה לבנ"י על שמירת התורה והמצות[28].

---

27) להעיר שבכת"י תימן מתחילה כאן הלכה בפ"ע (ראה רמב"ם הוצאת קאפח).

*27) היינו גם אומות העולם. וראה לקו"ש חי"ג ע' 230 בהערות. חכ"ז ע' 246 ובהערה 74. חכ"ח ע' 104 הערה 4.

28) כפשטות הכתובים ומפרשי התורה שם (וילך לא, כו).

ומזה מובן, שכוונת הרמב"ם בענין ה"עד" שבס"ת היא (לא כדמשמע לכאורה מפשטות הכתוב "והי' שם בך לעד", עדות והתראה לבנ"י על שמירת התומ"צ — כ"א) עדות ע"ז ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". כלומר: המציאות של ס"ת ה"ה "עד" על בחירת הקב"ה בעם ישראל[29]. ולכן, כשאיש ישראל יושב לפני ס"ת, הרי ידיעה זו שספר התורה הוא "עד" צריכה לפעול בו כובד ראש ואימה ופחד מפני הקב"ה ש"בחר בנו מכל העמים" להיות לו לעם סגולה כו'.

וזהו גם החידוש בהעדות דס"ת לגבי האות דתפלין:

בענין האות דתפילין כ' רש"י[30] "ש־ישראל צריכים להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים בתורתו של הקב"ה", ולכן זה קשור דוקא עם הפעולה דהנחת תפילין, שהיא דוקא ביום ולא בלילה, ולא בשבת ויו"ט[31], ואינה שייכת לנשים וקטנים[32]. ולכן לא שייך בזה הדין דישיבה בכובד ראש באימה ופחד מצד גוף התפילין.

אבל העדות דס"ת אינה מצד פעולת האדם, קריאתו בתורה וכיו"ב, אלא גוף החפצא של הס"ת עצמו "הוא העד הנאמן לכל באי עולם", שבנ"י מובדלים משאר העמים בזה שהם העם שבהם בחר ה'; ולכן ה"ז בכל עת ובכל זמן ולכל אחד ואחת מישראל, וכדיוק לשון הרמב"ם "כל מי שיושב כו'". כי הבדלה זו ד"אתה בחרתנו מכל העמים . . ורוממתנו מכל הלשונות" כוללת כאו"א מבנ"י מבלי הבדל כלל.

ה. עפ"ז מובן ג"כ החילוק בין דברי הרמב"ם כאן "שהוא העד הנאמן כו'" ומ"ש בהלכה שלפנ"ז "מצוה לייחד ל־ספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי דברים שבלוחות הברית הן הן ש־בכל ספר וספר" (כלומר, דין זה הוא מטעם שהספר (וכל ספר שבספר זה) מכיל "דברים שבלוחות הברית"):

ההפרש בין "ברית" ו"עדות" בפשטות הוא: "ברית" הוא שם התואר לדבר ה־פועל קשר וחיבור בין שני בעלי הברית, ועדות ענינה רק הוכחה וראי' על ענין (הברית שכבר נכרת בין שני בעלי ברית).

וזהו החילוק בין "לוחות הברית" ו־ספר תורה ש"הוא העד הנאמן כו'"[33]:

(עיקר) ענינם של הלוחות הוא זה שהם "לוחות הברית"[34], שנקראו כך לפי שהם הברית בין הקב"ה ובנ"י, כמ"ש[35] "לוחות הברית אשר כרת ה' עמכם", היינו הברית על שמירת התורה והמצות, שע"ז נעשה קשר וברית בין הקב"ה ובנ"י[36].

ולכן "מצוה לייחד לספר תורה מקום

---

29) ראה מדרש לקח טוב (תרומה כה, טז) בפי' "את העדות": עדות התורה לעולם שהקב"ה בחר בישראל ונתן להם את תורתו. וראה בהנסמן לקמן הערה 36.

30) עירובין שם ד"ה מי שצריכים.

31) מקומות שצויינו בהערה 18 ; 19.

32) רמב"ם הל' תפילין פ"א ה"ג.

33) החילוק והדיוק שבפנים בין ב' ההלכות י"ל שמודגש בזה שאף שהלוחות נקראים לפעמים "לוחות העדות" (תשא לא, יח. לב, טו. לד, כט), ומ"מ כותב הרמב"ם "לוחות הברית" (עקב ט, ט. יא. טו).

34) עקב שם.

35) עקב ט, ט.

36) ראה רשב"ם תרומה כה, טז. וראה גם ראב"ע שם. בפרש"י "התורה שהיא עדות כו'" ו־שקו"ט במפרשי רש"י (רא"ם, גו"א, לבוש, משכיל לדוד ועוד) אם הכוונה להלוחות (וכפרש"י פקודי מ, כ) או להס"ת. וראה לקו"ש ח"ט ע' 196 הערה 6.

כו״, שהוא (אחד) מחיובי האדם כלפי התורה, זה שהאדם צריך לכבד את ה־תורה. דמכיון שהתורה היא המקשרת את האדם עם הקב״ה, צריך לכבד אותה.

והחידוש בהלכה זו („מצוה לייחד ל־ספר תורה מקום כו״") — שמשו״ז מוסיף הרמב״ם כאן טעם מיוחד („דברים שב־לוחות הברית כו״"): עד הלכה זו פירט הרמב״ם החיובים דכבוד ס״ת מצד ה־פעולה דקדושת התורה (וכלשונו בתחלת הפרק (הלכה ב ואילך) „ס״ת כשר נוהגין בו קדושה יתירה וכבוד גדול״ — וממ־שיך בכל החיובים של כבוד ס״ת); וכאן מוסיף שיש דין כבוד מצד החפצא ד־תורה, שזה מחייב ומוסיף במצות כבוד ס״ת דין „מקום״[37] — „מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו כו״ — וע״ז מביא הטעם מפני ש„דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר", דמכיון שספר תורה מכיל את ה„דברים שב־לוחות הברית", ה״ז מחייב שיהי׳ לו מקום מיוחד.

אבל מ״מ, אף שדין זה הוא מצד ה־חפצא של הס״ת — מ״מ ה״ז מחיובי הגברא כלפי התורה, שחייב לכבד את הס״ת ע״ז שמייחד לו מקום, והחפצא של ס״ת, מכיון שהדברים שבו הן „דב־רים שבלוחות הברית", דורש שגם „מקום״ התורה יהי׳ מכובד על האדם:

משא״כ בהלכה שלאח״ז לא איירי ה־רמב״ם כלל בחיובי הגברא לכבד ה־תורה, אלא בפעולת התורה על הגברא, ולכן כותב הטעם — ש„הוא העד הנאמן כו״", כלומר, דמכיון שהחפצא דס״ת הוא „עד״[38] על בחירת הקב״ה בבנ״י, לכן כשאדם יושב לפני ס״ת צריך לישב „בכובד ראש באימה ופחד".

ו. ביאור הענין בסגנון תורת ה־חסידות:

ג׳ ענינים אלו שבס״ת — קדושתה, לוחות הברית, עד הנאמן — מורים על ג׳ אופנים ומדריגות בהתקשרות בנ״י עם הקב״ה, שנעשו ובאו בשלמותם במ״ת: א) קדושת ישראל, ב) התקשרות באופן של ברית, ג) התקשרות עצמית.

והביאור בזה:

קדושת ישראל שנעשה במ״ת ענינה הוא קדושת הנשמה שבכל או״א מישר־אל. כי אף שמצד זה שהאבות הן הן ה־מרכבה[39] הורישו לכאו״א מבניהם אחרי־הם עד סוף כל הדורות נשמה קדושה (שאינה באוה״ע)[40] מ״מ גמר ושלימות קדושת הנשמה נעשה במ״ת. וכמו שהוא בכ״א מישראל, שתיכף משנולד יש בו נפש קדושה, ו(אח״כ) תחילת כניסת נפש זו דקדושה היא במצות מילה[41], מ״מ „גמר ועיקר כניסת נפש הקדושה באדם הוא בי״ג שנים ויום א׳ לזכר וי״ב לנקבה שלכן נתחייבו אז במצות מן התורה ונעשו בני עונשים״[42].

ברית שבמ״ת ענינה הוא ההתקשרות להקב״ה שעל ידי שמירת התורה ו־

---

37) ראה לקו״ש חכ״ח ע׳ 56 ואילך.

38) וגדר זה („עד הנאמן") הוא דוקא בס״ת שלימה ותמימה, משא״כ בה״י „דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר" (שלכן מצוה לייחד לספר תורה מקום) הוא לא מצד החפצא דספר תורה כ״א חפצא ד(דברי) תורה שבכתב, שחל גם על חל־קי התורה. ואכ״מ.

39) ב״ר פמ״ז, ו. פפ״ב, ו.

40) ראה תניא פי״ח (כג, ב).

41) ראה שו״ע אדה״ז או״ח מהד״ת סוס״ד: תחלת כניסת נפש זו דקדושה היא . . גם במצות מילה. וראה לקו״ש ח״ג ע׳ 4-763, שהדיוק הוא „כניסת נפש כו״".

42) שו״ע אדה״ז שם.

מצות'[43]. התורה היא הברית המחברת את ישראל עם הקב"ה, וכמאמר הזהר[44] דישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה, שע"י התורה מתקשרים ישראל בקוב"ה.

התקשרות עצמית שבמ"ת הוא[43] מה שהקב"ה בחר בנו מכל העמים[45], דענין הבחירה אינו מצד קדושה או מעלה, אלא שרשו בעצומ"ה ית' שלמעלה מכל הגדרים ומעלות[46].

והחילוק בין ג' מדריגות אלו הוא: אף שכל ג' אופני התקשרות אלו ישנם תמיד בישראל, מ"מ ישנם חילוקים ב־אופן פעולתם בישראל:

בענין הקדושה שבישראל — ישנם מ־בנ"י שקדושת נשמתם מאירה אצלם בגילוי, ואלו שאינה מאירה אצלם כ"כ, ובאלו שמאירה בגילוי ישנם דרגות ואו־פנים שונים בהתגלות הקדושה בזמני ה־שנה — בימי החול, בש"ק, ימים נוראים, מועדי השנה.

וכן הוא בנוגע לענין הברית שבתו־רה, ההתקשרות עם הקב"ה שע"י שמירת התורה והמצוות, דאף שזה קיים תמיד בכ"א מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, כמרומז גם בתיבת „ישראל[47] — ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה"[48], והיינו שבכל איש ישראל, באיזה מצב שהוא, ישנו הקשר לתורה (ועל ידה ל־קוב"ה) ונמשך ע"י האות שבתורה השייכת אליו, מ"מ ישנם חילוקים בין אות לאות ובמילא בין בני ישראל וכן בגילוי ענין זה, וכן בכ"א גופא, מזמן לזמן (בהתאם למעמדו ומצבו בלימוד ה־תורה וקיום המצות).

אמנם ההתקשרות העצמית של בנ"י בהקב"ה, אין בה התחלקות ודרגות, כי היא ההתקשרות דעצם דישראל עם עצמותו ית'.

ז. וזהו תוכן הענין שהס"ת „הוא העד הנאמן לכל באי עולם":

ידוע מש"כ (אדה"ז[49] וכו') שעדות היא על דבר הנסתר והנעלם, אבל על דבר הנגלה אין צריכים ענין העדות, ויתירה מזו אפילו על „מילתא דעבידא לאגלויי" לא הצריכה התורה עדות[50], עדות היא דוקא על דבר הנעלם (כמבואר בארוכה (גם) בענין „אתם עדי"[51]).

ועפ"ז מובן גם בעדות זו של התורה שהיא העד הנאמן על בנ"י, שעדות זו אינה על דבר הגלוי, היינו על התקשרות זו דבנ"י שע"י התומ"צ, שהוא דבר ה־ניכר ונראה שבנ"י מובדלים בזה מ־אוה"ע:

וכן העדות אינה על קדושת ישראל — נפש הקדושה שבכ"א מישראל, דאף שהקדושה אינה ניכרת תמיד באופן גלוי

---

43) ראה לקו"ש חי"ח ע' 407 ואילך. וש"נ.

44) ח"ג עג, א.

45) וכידוע ש„ובנו בחרת" הי' במ"ת (שו"ע אדה"ז או"ח סי' ס ס"ד (ממג"א שם) שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מ"ת).

46) להעיר מהפי' ב„תלת קשרין כו' ישראל באורייתא ואורייתא בקוב"ה" (דלכאורה ישנם רק שני קשרים), דישנו קשר ג' ישראל וקוב"ה (בלי ממוצע) ואורייתא — ראה לקו"ש חי"ח שם. סה"מ מלוקט ח"ג ע' קנה.

47) דאע"פ שחטא ישראל הוא (סנה' מד, רע"א).

48) מג"ע אופן קפו.

49) לקו"ת פקודי ד, סע"א ואילך. וראה ג"כ ד"ה ויקם עדות ה'ש"ת פ"א. ועוד.

50) ר"ה כב, ב. וש"נ. לקו"ת שם. ד"ה ויקם עדות שם.

51) וראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 190 ואילך.

ומורגש, מ"מ הרי זה בגדר מילתא ד־עבידא לאגלויי, שכ"א מישראל מזמן לזמן מאירה אצלו נפש זו דקדושה, מתעוררת בו ומאירה בזמני רצון בשנה (או ע"י בת־קול מלמעלה כידוע[52]),

אלא העדות דס"ת היא על הקשר ה־עצמי דישראל עם עצמותו ית' שהוא דבר הנעלם, אמנם קיים בכ"א מישראל בכל מצב שהוא.

ועפ"ז מובן גם דיוק לשון הרמב"ם „הוא העד הנאמן": בהברית בין הקב"ה וישראל על שמירת התורה ומצות הרי כאשר חסר ח"ו בקיום התומ"צ פוגע בה־ברית[53]; משא"כ הקשר העצמי בין ישר־אל והקב"ה הרי הוא דבר נצחי לעולם[54] ובאיזה מצב שהוא של בנ"י, ולכן „הוא העד הנאמן".

ח. עפ"ז יש לבאר ג"כ (בפנימיות ה־ענין) דברי הרמב"ם בהמשך ההלכה, שלאחרי דין זה מסיים (הלכות ס"ת) „ויכבדהו כפי כוחו אמרו חכמים ה־ראשונים[55] כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות".

דלכאורה יש לדייק בפרטי הלשונות:

א) ענין זה שהאדם מכבד את התורה בשביל שכר (שיהא „גופו מכובד על הבריות") אינה דרגא נעלית בעבודת השם – שה"ז עבודה שלא לשמה[56]. ותמוה: היתכן שלאחרי אריכות הביאור ע"ד מעלתו וגדולתו של ספר תורה, שיש בו „דברים שבלוחות הברית", „הוא העד הנאמן כו'", יסיים הרמב"ם בענין התועלת והשכר שיגיע לאדם ע"ז ומזה שהוא מכבד את התורה?

ב) וגדלה התמי' – שבשכר גופא, בחר הרמב"ם בהשכר ד„גופו מכובד על הבריות", היינו שהמדובר כאן לא ב־כבוד רוחני (השייך לנשמתו של אדם), אלא ש(גם) גופו (הגשמי) יהי' מכובד על הבריות [וי"ל שזהו גם הדיוק „גופו מכובד על הבריות", כלומר המדובר כאן בכבוד שיכבדוהו בריות בעלמא[57] (ולא בעלי תורה ומעלה), שהכבוד הבא מ„בריות", שאין להם מושג בענינים רוחניים, שייך לגופו של האדם] – ואיך מתאים לסיים כל הלכות ספר תורה בשכר זה?!

וע"פ הנ"ל יש לומר, שאין כוונתו ל־הודיע השכר שמגיע להאדם ע"י שמכבד את התורה, אלא שזה בא בהמשך למ"ש הרמב"ם לפנ"ז שהחפצא של תורה פועלת על הגברא, מפני ש„הוא העד הנאמן לכל באי עולם".

והביאור:

עדות היא על דבר הנעלם – בכדי לגלות דבר נעלם זה: וכן בענינו, שס"ת מגלה את הקשר העצמי של ישראל וקוב"ה, עד שע"ז ניכרת חשיבותם של ישראל בגלוי „לכל באי עולם".

ובהמשך לזה כותב הרמב"ם (ומסיים הלכות ספר תורה) ב„עדות" זו של ס"ת,

---

52) ראה לקו"ת תצא לו, ד. האזינו עא, ד. המשך תרס"ו ע' קכא. ד"ה אריב"ל בכ"י ב"ק כו' תש"ב פ"א. ועוד.

53) וי"ל שזה נתגלה בשבירת „לוחות הברית", כשראה משה מצב בנ"י בירידתו מן ההר.

54) ראה הלשון במדרש לקח טוב (הנ"ל הערה 29) עדות התורה לעולם כו'.

55) אבות פ"ד מ"ו (בסדר הפוך, ובפשטות שינה הרמב"ם כדי לסיים בטוב).

56) כמ"ש הרמב"ם פ"י מהל' תשובה.

57) תניא פל"ב.

שמגלה מעלתם של ישראל לבאי עולם[58] — „כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות", שע"י שהאדם מכבד את התורה, ה"ז פועל שגם „בריות" יכירו מעלתו, שזה מתבטא בזה שהם מכבדים את גופו[59].

ט. והנה מובן ופשוט, שפעולת ה־עדות דס"ת — לגלות ההתקשרות ה־עצמית עם הקב"ה — היא לכל לראש בהאדם עצמו, שפועל בהאדם שבכל פעולותיו יתגלה ויורגש ענין זה, עד שיהי' ניכר בגופו הגשמי, ומזה נמשכת עדות זו גם לכל באי עולם.

וזוהי הנתינת כח „שלוקחים" מזמן מתן תורתנו בחג השבועות, דנוסף על ההתעוררות בגילוי קדושת ישראל, נפש הקדושה שבו, ונוסף על התחזקות ב־„(לוחות) הברית" — ע"י לימוד התורה וקיום המצות, הנה עוד ועיקר — שאז נוסף בגילוי התקשרות העצמית של ישראל עם הקב"ה, שזה משפיע על עבו־דתו בכל כחותיו הפנימיים, ובמחשבה דבור ומעשה בכל ימי השנה,

עד שיהי' ניכר ונגלה ב„כל באי עולם", שזה ישפיע ויפעול עליהם ש־יקיימו ז' מצות שלהם, שגם זה ניתן במ"ת כמ"ש הרמב"ם[60] „וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח . . כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אוה"ע ויש לו חלק לעוה"ב והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן",

ועי"ז גם ממהרים ביאת משיח צדקנו ש„יתקן[61] את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד (אחד[62]) שנאמר[63] כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד", במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ שמיני תשמ"ו; כ"ה אייר תשד"מ)

---

58) צד השווה שבכל פרטי הבריאה, כמו התואר בריות.

59) עוד י"ל בדיוק „גופו מכובד על הבריות" — כי זה שהתורה „הוא העד הנאמן כו'" הוא על בחירת הקב"ה בבנ"י, וענין הבחירה הוא (בעיקר) שייך ב„גוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אוה"ע" (תניא פמ"ט — ע, רע"א).

60) הל' מלכים פ"ח ה"י־יא.

61) רמב"ם שם ספי"א.

62) ואולי י"ל שזהו ע"ד שמ"ת לישראל הי' צ"ל בהקדמת כאיש אחד בלב אחד (מכילתא יתרו יט, ב. הובא בפרש"י עה"פ. וראה ויק"ר פ"ט, ט. ועוד).

63) צפני' ג, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 103 בהערה.